

Pregledni znanstveni članek / Review article

Odnos medicinskih sester do pacienta, odvisnega od prepovedanih drog: integrativni pregled literature

The attitude of nurses towards patients addicted to illicit drugs: An integrative literature review

Amal Perviz¹, Urban Bole², Branko Bregar^{3, 4, *}

Ključne besede: stigma; medicinske sestre; zloraba; psihoaktivne substance

Key words: stigma; nurses; abuse; psychoactive substances

¹ Psihiatrična bolnišnica Begunje, Begunje na Gorenjskem 55, 4275 Begunje na Gorenjskem, Slovenija

² Psihiatrična bolnišnica Idrija, Pot sv. Antona 49, 5280 Idrija, Slovenija

³ Univerzitetna psihiatrična klinika Ljubljana, Chengdujska 45, 1260 Ljubljana, Slovenija

⁴ Fakulteta za zdravstvo Angele Boškin, Spodnji Plavž 3, 4270 Jesenice, Slovenija

* Korespondenčni avtor /
Corresponding author:
brane.bregar@gmail.com

Članek je nastal na osnovi diplomskega dela Amala Perviza *Odnos zaposlenih v zdravstveni negi do pacienta odvisnega od prepovedanih drog* (2018).

IZVLEČEK

Uvod: Odnos medicinskih sester do pacientov, odvisnih od prepovedanih drog, je dejavnik, ki vpliva tako na izid zdravljenja kot na rehabilitacijo pacientov, odvisnih od prepovedanih drog. Namen raziskave je bil raziskati odnos medicinskih sester do zdravstvene obravnave pacientov, odvisnih od prepovedanih drog.

Metode: Uporabili smo analizo in sintezo pregleda dokazov iz zbirke podatkov CINAHL, ProQuest Dissertations & Theses Global, SpringerLink, WILEY in PubMed. Omejitvena kriterija iskanja sta bila: objava članka med letoma 2008 in 2018 ter dostopnost celotnega besedila članka v angleščini. Oblikovan je bil konceptualni model PICOT s ključnimi besedami: »nurses«, »substance use disorders«, »attitudes«. Ocena kakovosti dokazov je prikazana v hierarhiji dokazov. Podatki so bili obdelani s tematsko analizo.

Rezultati: V končni pregled je bilo vključenih 18 izbranih ustreznih člankov, identificiranih je bilo 68 kod, ki so združene v pet vsebinskih kategorij: (1) dejavniki vpliva na negativen medosebni odnos; (2) dejavniki vpliva na pozitivnejši medosebni odnos; (3) psihopatološki, vedenjski in drugi dejavniki tveganja na strani pacienta, ki imajo pomen za kakovost medosebnega odnosa; (4) posledice neustreznega odnosa medicinskih sester za zdravstveno obravnavo pacientov; (5) ukrepi za preprečevanje predsodkov in stigmatizacije pacientov, odvisnih od prepovedanih drog.

Diskusija in zaključek: Raziskava potrjuje negativni odnos medicinskih sester do pacientov, odvisnih od prepovedanih drog. Določeni dejavniki so povezani tako z negativnim kot s pozitivnim odnosom medicinskih sester do teh pacientov. Njihovo proučevanje in posledice za zdravstveno oskrbo pacientov, odvisnih od prepovedanih drog, pa zahtevajo dodatne raziskave.

ABSTRACT

Introduction: The attitude of nurses towards patients addicted to illicit drugs is one of the factors that affects both the outcome of treatment and the rehabilitation of patients addicted to illicit drugs. The objective of this study is to investigate the attitude of nurses towards the treatment of patients addicted to illicit drugs.

Methods: We analyzed and synthesized reviewed evidence, which were collected in the CINAHL, ProQuest Dissertations & Theses Global, SpringerLink, WILEY, and PubMed. The search limiting criteria were: the publication of articles between 2008 to 2018 and articles available in the English language. We created a PICOT conceptual model using the following keywords: nurses, substance use disorders and attitudes. The assessment of the quality of evidence is shown in the hierarchy of evidence. The data were processed with a thematic qualitative analysis.

Results: We reviewed 18 relevant articles to identify 68 codes, which can be classified into 5 content categories: (1) factors of influence on negative interpersonal relationships, (2) factors of influence on positive interpersonal relationships, (3) psychopathological, behavioral, and other factors on part of the patient, which all have a significant impact on the quality of interpersonal relationships, (4) the consequences of an inadequate attitude of nurses towards patient care, and (5) the measures for preventing prejudice and stigmatization of patients addicted to illicit drugs.

Discussion and conclusion: The study has confirmed a negative attitude of nurses towards patients addicted to illicit drugs. Certain factors are related both to negative and positive attitudes of nurses towards patients addicted to illicit drugs. Studying these factors and their consequences on nursing care received by patients addicted to illicit drugs, however, requires additional research.

Prejeto / Received: 13. 7. 2019
Sprejeto / Accepted: 11. 5. 2021

<https://doi.org/10.14528/snr.2021.55.2.2961>

Uvod

Odvisnost je kronična bolezen možganskega nagrajevalnega kroga in centrov, ki so povezani z motivacijo in spominom. Nedelovanje teh sklopov nevronske povezave se kaže na biološki, duševni, družbeni in duhovni ravni. Izraža se v posameznikovi patološki potrebi po ugodju in sprostitvi ob uživanju snovi in izbiri določenih vedenj (Herman & Roberto, 2015; Volkow Koob & McLellan, 2016). Zloraba zajema najrazličnejše vzorce uporabe, ki segajo od enkratne eksperimentalne uporabe do stalne in odvisne uporabe prepovedanih drog (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, 2018).

Število oseb z odvisnostjo od prepovedanih drog z leti narašča, vzporedno s tem naraščajo tudi težave, povezane z odvisnostjo, kar predstavlja velik globalni javnozdravstveni problem (Bregar, 2012). V zdravstvenem sistemu so osebe, odvisne od prepovedanih drog, pogosto stigmatizirane, kar predstavlja velik problem za ustrezno zdravstveno obravnavo, ki jo potrebujejo zaradi svojega zdravstvenega stanja (Bregar, 2010). Pacienti, odvisni od prepovedanih drog, so s strani zdravstvenih delavcev izpostavljeni prav vsem elementom stigme, ki jih je kot prvi definirala Goffman (1963): 1) problemu pomanjkanja znanja o bolezni, kar vodi v brezbriznost do njihovih problemov; 2) problemu odnosa, ki povzroča predsodke; 3) problemu vedenja, ki povzroča diskriminacijo. Stigma Feeg, Prager, Moylan, Smith, & Cullinan (2014) izpostavljajo tudi označenost ali zaznamovanost, ki se nanaša na skupino ljudi, v tem primeru na osebe, odvisne od prepovedanih drog. Socialna distanca - razdalja je osnovna sestavina stigme. Stigmatizirane skupine pacientov se ne srečujejo le s težavami bolezni same, ampak so pogosto izpostavljeni tudi negativnim odzivom socialnega okolja, socialni zavrnitvi in diskriminaciji (Ronzi, Higgins-Biddle, & Furtado, 2009).

Medicinske sestre so ključnega pomena za prepoznavo odvisnosti in kakovostno obravnavo pacientov, odvisnih od prepovedanih drog, vendar je največkrat prav pomanjkanje znanja vzrok za projektni pristop, ki ne temelji na njihovi empatičnosti in angažiranosti (Ford, 2011; Van Boekel, Brouwers, Van Weeghel, & Garretsen, 2013). Medicinske sestre poročajo o nizki motivaciji za zdravljenje pacientov, odvisnih od prepovedanih drog (Pauly, McCall, Browne, Parker, & Mollison, 2015). Kako odnos medicinskih sester pomembno vpliva na ustrezno obravnavo pacientov, odvisnih od prepovedanih drog, lahko vidimo pri ocenjevanju bolečine. Negativni odnos do pacientov, odvisnih od prepovedanih drog, pri medicinskih sestrah povzroča razmišljanje, da pacienti izkoriščajo zdravila za obvladovanje bolečine, zato njihova bolečina ostane podcenjena (Morley, Briggs, & Chumbley, 2015). Dodatni razlogi, ki lahko

pogojujejo negativen odnos med zdravstvenimi delavci in pacientom, so višja pojavnost nasilja med pacienti z odvisnostjo od prepovedanih drog, prisotnost agitiranosti in manipulativnosti ter nižja motivacija za zdravljenje (Ford, 2011). Vloga medicinskih sester pri pacientih, odvisnih od prepovedanih drog, je zato zahtevna in kompleksna (Bregar & Verbič, 2009). Razvoj zdravstvene nege na tem področju se mora osredotočiti na povečanje izobraževanja in podpore medicinskim sestram, ki se pri svojem delu srečujejo s pacienti, odvisnimi od prepovedanih drog (Crapanzano, Vath, & Fisher, 2014).

Raziskave (Ford, 2011; Morley et al., 2015; Pauly et al., 2015; Russell, Ojeda, & Ames, 2017) opozarjajo na pomembnost odnosa medicinskih sester do pacientov, odvisnih od prepovedanih drog, ki vpliva tako na izid zdravljenja kot rehabilitacijo. Zaradi nedavnega razvoja strokovnega področja v našem prostoru smo se odločili, da s pregledom literature prispevamo k osvetlitvi in promociji strokovnega in empatičnega pristopa medicinskih sester pri zdravljenju pacientov, odvisnih od prepovedanih drog.

Namen in cilji

Namen raziskave je bil s sistematičnim pristopom pregledati literaturo in raziskati odnos medicinskih sester do pacientov, odvisnih od prepovedanih drog. Cilji raziskave so bili prikazati odnos medicinskih sester do pacientov, odvisnih od prepovedanih drog, opredeliti dejavnike, ki vplivajo na odnos, ter utemeljiti ukrepe za preprečevanje stigmatizacije pacientov, odvisnih od prepovedanih drog. Oblikovani sta bili naslednji raziskovalni vprašanji:

- Kakšen je odnos medicinskih sester do pacientov, odvisnih od prepovedanih drog?
- Kateri dejavniki so povezani z odnosom medicinskih sester do pacientov, odvisnih od prepovedanih drog?

Metode

Izveden je bil integrativni pregled literature.

Metoda pregleda literature

Pregledali smo dostopno literaturo v podatkovnih bazah CINAHL, ProQuest Dissertations & Theses Global, SpringerLink, WILEY in PubMed. Za iskanje dokazov po podatkovnih bazah smo oblikovali raziskovalno vprašanje po formatu PICOT (Population, Intervention, Comparison, Outcome and Time) (Melnik, & Fineout-Overholt, 2016) z naslednjimi ključnimi iskalnimi zvezami: P (Problem, Pacient ali Populacija), »nurses«, I (Intervencija), »substance use disorders«, C (Primerjava) – v naši raziskavi ni bila definirana, O (Izid), »attitudes«, T (čas) – v naši raziskavi ni bil opredeljen. V podatkovnih bazah smo postavili naslednje omejitvene kriterije: obdobje od

2008 do 2018, celotno besedilo članka in jezik besedila v angleščini. V podatkovnih bazah CINAHL, ProQuest Dissertations & Theses Global, SpringerLink in WILEY smo uporabili Boolov operator »AND (IN)«, s katerim smo povezali »nurse« AND »substance use disorders« AND »attitudes«. V PubMedu smo besede »nurse«, »substance use disorders«, »attitudes« nizali brez Boolovih operatorjev.

Rezultati pregleda

S strategijo pregleda zadetkov v podatkovnih bazah smo pridobili 498 zadetkov. Faze njihove analize smo prikazali na Sliki 1. Po izključitvi dvojniki ($n = 64$) in kasneje še glede na naslov in izvleček neustreznih virov ($n = 281$) smo za ustrezne določili 153 virov, izmed katerih smo po pregledu besedil izključili 137 virov. V končni pregled je bilo tako vključenih 16 virov ter dva vira iz t. i. sive literature. Potek pridobivanja člankov, primernih za našo raziskavo, je razviden s Slike 1, kjer smo za prikaz pregleda podatkovnih baz in odločanja o uporabnosti pregledanih virov uporabili metodo PRISMA (*Preferred Reporting Items for Systematic Review and Meta-Analysis*) (Moher, Liberati, Tetzlaff, Altman, & PRISMA Group, 2009).

Ocena kakovosti pregleda in opis obdelave podatkov

Prispevke smo razvrstili po hierarhiji dokazov, kot sta opredelila Polit & Beck (2012). Predstavili smo 16 člankov, ki so bili objavljeni od leta 2008 do leta 2018. Končni nabor člankov sta izvedla dva avtorja. Prvi avtor in drugi avtor sta v prvi fazi neodvisno pregledala naslove in izvlečke ter rezultate primerjala med seboj. Razlike sta uskladila. Pregled polnih besedil so opravili vsi trije avtorji. Končno odločitev o vključenih oziroma izključenih člankih so avtorji sprejeli skupaj. Od zajetih raziskav v pregledu literature je največ presečnih raziskav, ki po Polit & Beck (2012) sodijo v nižje nivoje kakovosti dokazov (Ford et al., 2008; Natan Beyil & Neta, 2009; Rao et al., 2009; Howard & Holmshaw, 2010; Nilsen, Stone, & Bureson, 2013; Chu & Galang 2013; El Rasheed et al., 2016). Pri presečnih raziskavah je bil vzorec vseh anketirancev 4.629 zaposlenih v zdravstvu. V kvalitativnih raziskavah so prevladovala raziskave z uporabo metode intervjuja zdravstvenih delavcev (Lovi & Barr, 2009; Sleeper & Bochain, 2013; Monks, Topping, & Newell, 2013; Neville & Roan, 2014; Chorlton, Smith, & Jones, 2015; Pauly et al., 2015;) in raziskava z uporabo fokusnih skupin (Morgan, 2014). V pregled je zajeta tudi raziskava sistematičnega pregleda literature (Van Boekel et al., 2013). Najpogosteje so bili v presečnih raziskavah uporabljeni naslednji validirani vprašalniki: *Theory of Respond Action, Drug and Drug Problems Perceptions Questionnaire* (DDPPQ), *Alcohol and Alcohol Problems Perception Questionnaire* (SAAPPQ) in *the Attitude to Mental Illness Questionnaire* (AMIQ)

(Tabela 1).

V raziskavo smo za dodatno pojasnitev namena pregleda literature vključili tudi t. i. sivo literaturo, znotraj katere smo izbrali dva slovenska vira, ki obravnavata problematiko odnosa medicinskih sester do pacientov, odvisnih od prepovedanih drog (Bregar, 2008; Sambolić, 2013).

Tematsko analizo virov smo izvedli s kodiranjem rezultatov. Pri tem smo uporabili odprto kodiranje, kar pomeni, da smo vsebini virov, ki je pomembna za naše cilje, dodeljevali kode. Pomensko podobne kode smo na koncu združili v teme (Tabela 2) (Saldana, 2015; Aveyard, 2019).

Rezultati

V Tabeli 1 so podrobneje prikazane značilnosti vključenih raziskav.

Za analizo spoznanj vključenih znanstvenih virov smo identificirali 68 vsebinskih kod, ki smo jih glede na njihove lastnosti, dimenzije in medsebojne povezave združili v pet vsebinskih tem: (1) dejavniki vpliva na negativen medosebni odnos; (2) dejavniki vpliva na pozitivnejši medosebni odnos; (3) psihopatološki, vedenjski in drugi dejavniki tveganja na strani pacienta, ki imajo pomen za kakovost medosebnega odnosa; (4) posledice neustreznega odnosa medicinskih sester za zdravstveno oskrbo pacientov in (5) ukrepi za preprečevanje predsodkov in stigmatizacije pacientov, odvisnih od prepovedanih drog (Tabela 2).

Diskusija

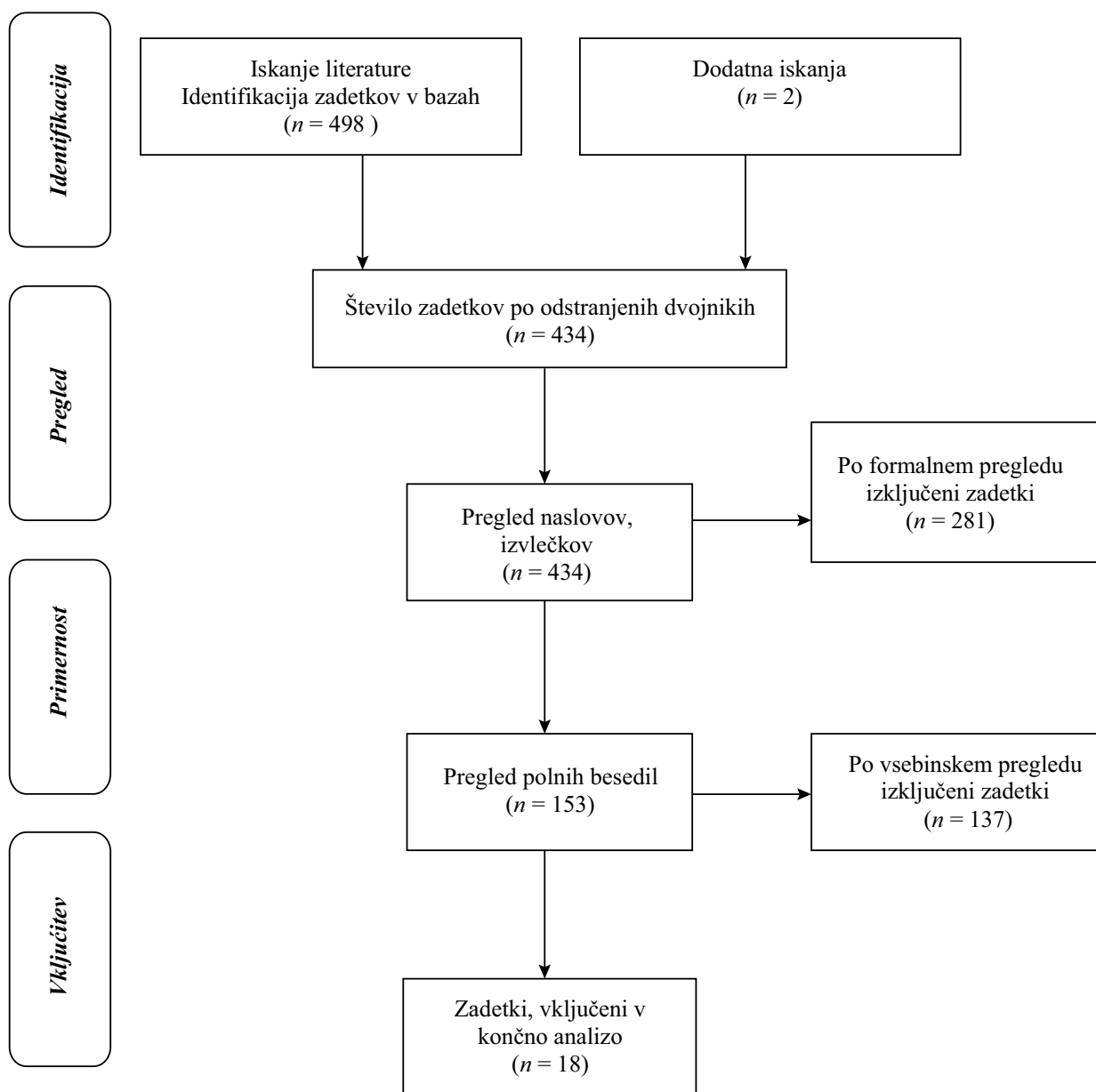
Pacienti z odvisnostjo od prepovedanih drog se ne srečujejo le s težavami bolezn same, temveč so pogosto izpostavljeni negativnim odzivom socialnega okolja, socialni zavrtnitvi in diskriminaciji (Van Boekel et al., 2013). Odnos zdravstvenih delavcev do pacientov, odvisnih od prepovedanih drog, vpliva na zdravljenje in rehabilitacijo odvisnosti od prepovedanih drog (Ford et al., 2008; Lovi & Barr, 2009; Natan et al., 2009; Morgan, 2014).

Raziskovalci v več raziskavah (Ford et al., 2008; Rao et al., 2009) dokazujejo negativen odnos zdravstvenih delavcev do pacientov, odvisnih od prepovedanih drog, ki je največkrat posledica zahtevnejšega dela in njihovega neprilagojenega vedenja, pri čemer Neville & Roan (2014) opisujeta manipulacije, agresijo in nesramnost, kar pomembno vpliva na oblikovanje negativnega odnosa in zmanjšuje občutek varnosti medicinskih sester na delovnem mestu. Enako potrjuje tudi raziskava van Boekla et al. (2013), ki ugotavljajo, da so zdravstveni delavci manj motivirani, bolj nezadovoljni pri delu s pacienti, odvisnimi od prepovedanih drog, kar povezujejo s trditvami, da so pacienti, odvisni od prepovedanih drog, slabo motivirani za zdravljenje. To pri zdravstvenih delavcih povzroča frustracije, nezadovoljstvo ali občutke nemoči.

Manipulacije se največkrat pojavljajo pri oceni pacientove bolečine, kjer pogosto prihaja do nasprotij med oceno medicinske sestre in zahtevami pacientov, odvisnih od prepovedanih drog, po analgetični terapiji (Neville & Roan, 2014). Dokazano je, da z zlorabo opioidov nastanejo poškodbe centra za zaznavo bolečine in da imajo zato uživalci opioidov pomembno znižan prag bolečine (Cheatle, Comer, Wunsch, Skoufalos, & Reddy, 2014). Tako lahko zaključimo, da gre pri pacientih za dejanske nevrofiziološke spremembe, ki se kažejo v tem, da lahko v primerjavi z zdravimi posamezniki izraziteje občutijo bolečino. Ker je pravica vsakega, da »ga ne boli« (Lohman, Schleifer,

& Amon, 2010), gre pri neenakovredni obravnavi bolečine pri pacientu, ki je odvisen od prepovedanih drog, za dejansko stigmatizacijo v procesu zdravstvene obravnave.

Negativen odnos je največkrat povezan tudi z nerazumevanjem odvisnosti (Sambolić, 2013). V raziskavi, ki so jo opravili Pauly et al. (2015), so med anketiranimi medicinskimi sestrami prepoznali njihove težave z razumevanjem odvisnosti kot bolezni. Posledično so imele težave pri delu s pacienti, odvisnimi od prepovedanih drog, kar je znižalo kakovost zdravstvene obravnave. Anketiranci, ki so se zavedali, da odvisnost ni izbira posameznika, ampak

Slika 1: Diagram poteka raziskave
Slika 1: Research process flowchart

Tabela 1: Značilnosti vključenih raziskav
Table 1: Characteristic of included studies

<i>Avtor, leto / Author, year</i>	<i>Tipologija raziskave / Research typology</i>	<i>Cilj raziskave / Research objective</i>	<i>Vzorec / Sample</i>	<i>Temeljenje ugotovitve / Main findings</i>
Bregar, 2008, Slovenija	Mnenje avtorja.	Raziskati vpliv stereotipov na kakovost odnosov med zdravstvenimi delavci in pacienti, odvisnimi od prepevedanih drog.	/	V raziskavi avtor ugotavlja pet osnovnih načel za doseganje terapevtskega pristopa: izražanje empatije, komunikacija brez nasprotovanj, brez vsiljevanja diagnostičnih etiket, brez ukazovanja, komunikacija brez neposredne konfrontacije.
Chorlton et al., 2015 Nemčija	Kvalitativna raziskava z uporabo intervjuja.	Raziskati občutke pacientov, odvisnih od prepevedanih drog, pri interakcijah z osebjem v psihiatrični bolnišnici.	$n = 10$ (5 moških in 5 žensk) pacientov, intervjuvanih z uporabo polstrukturiranih intervjujev na psihiatričnem oddelku, z diagnozo duševne motnje in komorbidnostjo odvisnosti od prepevedanih drog	Intervjuvanci so opisovali dvojna merila zaposlenih, ki so jih obravnavali kot skupino, ki je za odvisnost odgovorna sama, kar povečuje verjetnost nastanka konflikta. Pomanjkanje ustrezne komunikacije, predvsem empatije pri zdravstvenih delavcih, je ovira za izgradnjo terapevtskega odnosa. Intervjuvanci so se pogosto počutili preslišane in prezrte. Pomanjkanje empatičnih odnosov, ki bi vključevali pohvale, sočutnost, razumevanje in slišnost, povezano z izgradnjo terapevtskega odnosa.
Chu & Galang, 2013, Kanada	Kvantitativna raziskava – presečna raziskava z uporabo validiranega vprašalnika <i>The Drugs and Drug Problems Perceptions Questionnaire</i> (DDPPQ).	Raziskati dejavnike, ki vplivajo na odnos medicinskih sester do pacientov, odvisnih od prepevedanih drog.	$n = 489$ medicinskih sester, zaposlenih v dveh bolnišnicah v Tajvanu	V raziskavi avtorji ugotavljajo, da na odnos medicinskih sester do pacientov odvisnih od prepevedanih drog, vplivajo: starost, klinične izkušnje, področje dela, osebne izkušnje z odvisnostjo od prepevedanih drog, klinične izkušnje s pacienti, odvisnimi od prepevedanih drog, slabe izkušnje medicinske sestre pri obravnavi pacientov, odvisnih od prepevedanih drog.
El Rasheed et al., 2016 Egipt	Kvantitativna raziskava – presečna raziskava, izvedena z vprašalnikom, oblikovanim za raziskavo.	Raziskati razlike glede stigmatizacije različnih prepevedanih drog med študenti in zdravstvenimi delavci.	$n = 467$: 351 študentov medicine, 65 medicinskih sester, zaposlenih na področju duševnega zdravja, 51 specialistov psihiatrije	Stigmatiziranje pacientov, odvisnih od prepevedanih drog, je bilo najvišje pri študentih medicine, najnižje pa med medicinskimi sestrami in psihiatri, zaposlenimi na centru za zdravljenje odvisnosti. Med intervencijami za zmanjševanje stigme avtorji navajajo: dodatno izobraževanja v okviru formalnega izobraževanja, programe, ki bi vključevali neposreden stik s pacienti, odvisnimi od prepevedanih drog.
Ford et al., 2008, Avstralija	Kvantitativna raziskava – presečna raziskava z validiranim vprašalnikom <i>Alcohol and Alcohol Problems Perception Questionnaire</i> , prirejenim za odvisnost od prepevedanih drog.	Raziskati determinante, ki vplivajo na terapevtski odnos med medicinsko sestro in pacientom, odvisnim od prepevedanih drog.	$n = 3241$ medicinskih sester v avstralskem registru medicinskih sester	Anketiranci imajo negativen odnos do pacienta, odvisnega od prepevedanih drog, kar zaradi predhodkov vpliva na kakovost obravnave. Razvoj in izobraževanje medicinskih sester se mora v prihodnosti osredotočiti na večjo podporo medicinskim sestram tako v smislu izobraževanja kot podpore z ustreznim svetovanjem.

Se nadaljuje / Continues

<i>Avtor, leto / Author, year</i>	<i>Tipologija raziskave / Research typology</i>	<i>Cilj raziskave / Research objective</i>	<i>Vzorec / Sample</i>	<i>Temeljenje ugotovitve / Main findings</i>
Howard & Holmshaw, 2010, Velika Britanija	Kvantitativna raziskava – presečna raziskava, raziskava z uporabo validiranega vprašalnika <i>Drug and Drug Problems Perception Questionnaire</i> (DDPPQ).	Raziskati odnos zdravstvenega oseba s področja duševnega zdravja do pacientov, odvisnih od prepovedanih drog.	$n = 84$ medicinskih sester, 5 zdravnikov, 5 delovnih terapevtov, 6 vodij, 16 zdravstvenih tehnikov, 11 drugih poklicev, zaposlenih na petih psihiatričnih oddelkih in v treh stanovanjskih skupnostih	Anketiranci so imeli negativen odnos do pacientov, odvisnih od prepovedanih drog. Anketiranci, ki so se udeležili izobraževanja s področja odvisnosti, so imeli pri delu s pacienti, odvisnimi od prepovedanih drog, manj negativnih občutkov.
Lovi & Barr, 2009, Združene države Amerike	Kvalitativna raziskava, intervju.	Raziskati odnos medicinskih sester do pacientov z odvisnostjo od prepovedanih drog in alkohola.	$n = 5$ medicinskih sester, zaposlenih na področju zdravljenja odvisnosti	Intervjujanci so označili paciente, odvisne od prepovedanih drog, kot težavne, kot paciente, ki niso bolni in so za svoje težave v prvi vrsti krivi sami. Pomankanje izobrazbe je povezano z več predsodki, nepravilnim odnosom, slabo oskrbo.
Monks et al., 2013, Velika Britanija	Kvalitativna raziskava z uporabo intervjuja.	Raziskati, kako diplomirane medicinske sestre zagotavljajo kakovostno oskrbo pacientov, odvisnih od prepovedanih drog.	$n = 41$ diplomiranih medicinskih sester na devetih oddelkih angleških splošnih bolnišnic	Pomankanje znanja za delo s pacienti, odvisnimi od prepovedanih drog, vpliva na negativni odnos in kakovost obravnave pacientov, odvisnih od prepovedanih drog.
Morgan, 2014, Združene države Amerike	Kvalitativna raziskava z uporabo fokusnih skupin.	Raziskati odnos medicinskih sester do pacientov, odvisnih od prepovedanih drog, z bolečino v kliničnih okoljih.	$n = 12$ udeležencev fokusne skupine v splošni bolnišnici	Medicinske sestre z več predsodki pacientov, odvisnih od prepovedanih drog, imajo negativen odnos do zaznavanja bolečine pacienta. Medicinske sestre potrebujejo več izobraževanja s področja obvladovanja bolečine pri pacientih, odvisnih od prepovedanih drog.
Natan et al., 2009, Avstralija	Kvantitativna raziskava – presečna raziskava z lestvico <i>Theory of Respond Action</i> .	Raziskati stereotipe, stališča in odnos medicinskih sester do zdravstvene nege pacientov, odvisnih od prepovedanih drog.	$n = 135$ medicinskih sester iz treh izraelskih bolnišnic	Anketiranci so imeli negativen odnos do pacientov, odvisnih od prepovedanih drog. Pregled samorefleksije o nudenju zdravstvene oskrbe pacientom, odvisnih od prepovedanih drog, pokaže, da 41,5 % anketirancev zagotavlja zelo visoko, 20 % visoko in 6,6 % zelo nizko raven oskrbe pacientov z odvisnostjo od prepovedanih drog.
Neville & Roan, 2014, Združene države Amerike	Kvalitativna raziskava z uporabo intervjuja.	Raziskati odnos medicinskih sester pri zdravstveni negi pacienta na kirurškem oddelku s komorbidnostjo odvisnosti od prepovedanih substanc.	$n = 24$ medicinskih sester, zaposlenih na kirurškem oddelku splošne bolnišnice, ki so v zadnjih 24 urah obravnavale kirurškega pacienta s komorbidnostjo odvisnosti od prepovedanih drog	Intervjujanci pogosto opisujejo manipulacije, nasilje, nesramnost pacientov z odvisnostjo od prepovedanih drog, kar pomembno vpliva na njihov odnos in občutek varnosti medicinskih sester. Pri oceni pacientove bolečine je pogosto prihajalo do nasprotij med oceno bolečine medicinske sestre in zahtevami pacientov, odvisnih od prepovedanih drog, po analgetični terapiji.
Nilsen et al., 2013, Združene države Amerike	Kvantitativna raziskava – presečna raziskava z uporabo validiranega vprašalnika <i>The Drugs and Drug Problems Perceptions Questionnaire</i> (DDPPQ).	Raziskati odnos medicinskih sester do pacientov z odvisnostjo od prepovedanih drog.	$n = 70$ diplomiranih medicinskih sester, zaposlenih na področju kirurške in onkološke zdravstvene nege	Anketiranci v raziskavi so imeli pozitiven odnos do pacientov, odvisnih od prepovedanih drog. Na pozitiven terapevtski odnos med medicinsko sestro in pacientom, odvisnim od prepovedanih drog, po mnenju anketirancev najbolj vplivajo: ustreznost v odnosu, podpora vloga, zadovoljstvo pri delu, samozavest in legitimnost.

<i>Avtor, leto / Author, year</i>	<i>Tipologija raziskave / Research typology</i>	<i>Cilj raziskave / Research objective</i>	<i>Vzorec / Sample</i>	<i>Temeljenje ugotovitve / Main findings</i>
Pauly et al., 2015, Združene države Amerike	Kvalitativna raziskava z uporabo intervjuja.	Raziskati odnos medicinskih sester do pacientov z odvisnostjo od prepovedanih drog.	<i>n</i> = 19 medicinskih sester, zaposlenih na dveh oddelkih za zdravljenje odvisnosti od prepovedanih drog	Intervjuvanci, ki so se zavedali, da odvisnost ni izbira posameznika, ampak je odraz boleznih, življenjskih okoliščin, socialnega položaja, so imeli boljši odnos, razumevanje in manj predsodkov do pacientov, odvisnih od prepovedanih drog. Intervjuvanci, ki so imeli težave z razumevanjem odvisnosti, so imeli težave pri delu s pacienti, odvisnimi od prepovedanih drog, kar je vplivalo na kakovost obravnave.
Rao et al., 2009, Velika Britanija	Kvantitativna raziskava – presečna raziskava z uporabo validiranega vprašalnika <i>The Attitude to Mental Illness Questionnaire</i> (AMIQ).	Raziskati razlike med stigmatizacijo zaradi duševnih motenj in odvisnosti od prepovedanih drog.	<i>n</i> = 108 medicinskih sester, zaposlenih v psihiatrični bolnišnici	Anketiranci so imeli bolj negativen odnos do pacientov z odvisnostjo od prepovedanih drog kot do pacientov s psihotično duševno motnjo.
Sambolić, 2013, Slovenija	Kvantitativna raziskava – presečna raziskava, izvedena z vprašalnikom, oblikovanim za raziskavo.	Raziskati, kakšen odnos imajo zaposleni v zdravstveni negi do pacientov, odvisnih od prepovedanih drog.	<i>n</i> = 64 zaposlenih v zdravstveni negi v Sloveniji	V raziskavi so ugotovili, da zaposleni v zdravstveni negi menijo, da je odvisnost razvada, da imajo malo znanja s področja problematike odvisnosti. Avtor ugotavlja, da je delo s pacienti, odvisnimi od prepovedanih drog, nezaželeno, saj za zaposlene predstavlja vir okužb in drugih neželenih dogodkov.
Shaw et al., 2016, Združene države Amerike	Kvalitativna raziskava z uporabo intervjuja.	Raziskati odnos medicinskih sester v porodnišnici do oskrbe med nosečnostjo in ob porodu pacientke, odvisne od opioidov.	<i>n</i> = 8 medicinskih sester, zaposlenih v porodnišnici v Washingtonu, intervjuvanih s delno strukturiranimi intervjuji.	Intervjuvanci so opisali moralne stiske pri oskrbi porodnic, odvisnih od prepovedanih opioidov, zaradi neodkritosti porodnic. Porodnice so največkrat neresnično navajale informacije o pogostosti, trajanju in odmerkih zlorabljanja prepovedanih opioidov. Neresnice porodnic so zaznane kot največja ovira pri kakovostni oskrbi porodnic, odvisnih od prepovedanih opioidov.
Sleeper & Bochain, 2013, Združene države Amerike	Kvalitativna raziskava z uporabo intervjuja.	Raziskati in razumeti odnos medicinskih sester do pacientov, odvisnih od prepovedanih drog.	Vzorec raziskave je vključeval intervjuje petih pacientov, odvisnih od prepovedanih drog, ki so bili v času intervjuja vključeni v šestmesečni program zdravljenja	Intervjuvanci so opisovali izkušnje, pri katerih so občutili skrb medicinskih sester. V primeru, da so jim medicinske sestre posvetile dovolj pozornosti, so bili slišani, obravnavani na spoštljiv in empatičen način, počutili so se, da so udeleženi v zdravljenju. Negativen odnos in stereotipi medicinskih sester so negativno vplivali na izide njihovega zdravljenja. Biti obravnavan kot posameznik je bil pomemben vidik zdravljenja intervjuvancev.
Van Boekel et al., 2013, Nizozemska	Sistematični pregled literature.	Raziskati odnos zdravstvenih delavcev do pacientov, odvisnih od prepovedanih drog in alkohola, in proučiti posledice odnosov na izide zdravljenja v zahodnih državah.	<i>n</i> = 28 raziskav iz podatkovnih baze Pub Med, PsycINFO in Embase, v katerih kriterij je bila objava članka med letoma 2000 in 2011	Zdravstveni delavci manj motivirani, bolj nezadovoljni pri delu s pacienti, odvisnimi od prepovedanih drog, kar raziskovalci povezujejo s trditvami, da so pacienti, odvisni od prepovedanih drog, pogosteje nasilni, manipulativni ali slabo motivirani za zdravljenje. To pri zdravstvenih delavcih povzroča frustracije, nezadovoljstvo ali občutke nemoči.

Legenda / Legend: n – število / number

Tabela 2: Razporeditev kod po kategorijah
Table 2: Codes sorted by categories

<i>Kode / Codes</i>	<i>Kategorije / Categories</i>	<i>Avtorji / Authors</i>
Višja stopnja predsodkov medicinskih sester – težave z razumevanjem odvisnosti – strah pred okužbo z virusom HIV – strah pred okužbo s hepatitisom – pogostejše zaznavanje težav pri oskrbi pacientov – slaba motivacija – frustracija – nezadovoljstvo pri delu – občutek nemoči – redko srečevanje s pacienti – pomanjkanje empatije – slabša osebna angažiranost – pomanjkanje podpore vodstva organizacije – pomanjkanje podpornih struktur – negativne osebne izkušnje pri oskrbi pacientov – nižja starost medicinskih sester – področje dela.	Kategorija 1 – dejavniki vpliva na negativen medosebni odnos.	Van Pauly et al., 2015; Chorlton et al., 2015; Van Boekel et al., 2013; Monks et al., 2013; Natan et al., 2009; Ford et al., 2008.
Višja izobrazba – razumeti odvisnost kot bolezen – več kliničnih izkušenj – nižja stopnja predsodkov – motiviranost medicinskih sester – več izkušenj z oskrbo pacientov – razširitev znanja – praktično usposabljanje – organizacijska podpora – možnost posvetovanja s strokovnjaki s področja odvisnosti – protokoli – smernice – dokumentacija – področje dela – osebne izkušnje z odvisnostjo od prepovedanih drog – več izobraževanj s področja obvladovanja bolečine pri pacientih – delo na oddelkih za zdravljenje odvisnosti – zadovoljstvo pri delu s pacienti – samozavest medicinskih sester – legitimnost.	Kategorija 2 – dejavniki vpliva na pozitivnejši medosebni odnos.	El Rasheed et al., 2016; Van Pauly et al., 2015; Neville, & Roan, 2014; Van Boekel et al., 2013; Nilsen et al., 2013; Chu & Galang, 2013; Monks et al., 2013; Morgan, 2014; Natan et al., 2009; Ford et al., 2008.
Pogostejša nasilnost pacientov – manipulativnost pri zdravljenju – slaba motiviranost pri zdravljenju – neodkritost pri terapevtskem odnosu – zahtevnejši pacienti – nezanesljivost pri upoštevanju načrta zdravljenja – nesramnost – zloraba analgetikov v času zdravljenja – recidiv – odvisnost od heroina – neresničnost navajanja podatkov o trajanju in pogostosti zlorabe prepovedanih drog.	Kategorija 3 – psihopatološki, vedenjski in drugi dejavniki tveganja na strani pacienta, ki so pomembni za kakovost medosebnega odnosa.	Shaw et al., 2015; Neville & Roan, 2014; Van Boekel et al., 2013; Monks et al., 2013; Rao et al., 2009.
Neupoštevanje fizičnih potreb pacientov – neupoštevanje čustvenih potreb pacientov – odlašanje medicinskih sester glede na potrebe pacientov – ignoriranje medicinskih sester – obtoževanje pacientov na podlagi neresničnih dejstev – pomanjkanje avtonomije – pomanjkanje pozornosti – nerazumevanje pacientov – pomanjkanje časa za paciente – pomanjkanje razumevanja – slaba oskrba.	Kategorija 4 – posledice neustreznega odnosa medicinskih sester do zdravstvene oskrbe pacientov.	Chorlton et al., 2016; Neville & Roan, 2014; Sleeper, & Bochain, 2013; Monks et al., 2013; Lovi & Barr, 2009.
Edukacija medicinskih sester s področja odvisnosti od prepovedanih drog – podpora vodstva – interdisciplinarno delo v timih, v katerih bi sodelovali strokovnjaki s področja odvisnosti – oblikovanje na dokazih temelječe prakse pri oskrbi pacientov – povečanje obsega izobraževanj s področja odvisnosti pri formalnem izobraževanju medicinskih sester – kontinuirano izobraževanje – ozaveščanje medicinskih sester o stigmatiziranju in označevanju pacientov – dodatna izobraževanja v formalnem izobraževanju, programi, ki bi vključevali neposreden stik s pacienti, odvisnimi od prepovedanih drog – izobraževanja s področja komunikacije.	Kategorija 5 – ukrepi za preprečevanje predsodkov in stigmatizacije pacientov.	El Rasheed et al., 2016; Shaw et al., 2015; Van Boekel et al., 2013; Chu & Galang, 2013; Monks et al., 2013; Morgan, 2012; Howard & Holmshaw, 2010; Ford et al., 2008.

je odraz bolezn, življenjskih okoliščin in socialnega položaja, so imeli boljši odnos, razumevanje in manj predsodkov do pacientov, odvisnih od prepovedanih drog (Nilsen et al., 2013).

Monks et al. (2013) v raziskavi ugotavljajo dve kategoriji, povezani z negativnimi odnosom medicinskih sester do pacientov, odvisnih od prepovedanih drog, pomanjkanje znanja v oskrbi pacientov, odvisnih od prepovedanih drog, in nezaupanje, ki je največkrat odraz slabih kliničnih izkušenj. Chang & Yang (2013) ugotavljata, da na negativen odnos medicinskih sester vplivajo tudi demografski dejavniki, kot so: starost, klinične izkušnje, področje dela, osebne izkušnje z odvisnostjo od prepovedanih drog, klinične izkušnje s pacienti, odvisnimi od prepovedanih drog. Howard & Holmshaw (2010) pa povezave med demografskimi

podatki anketirancev in odnosom do pacientov, odvisnih od prepovedanih drog, ne ugotavljata. Na negativen odnos in stigmatiziranje pacientov, odvisnih od prepovedanih drog, vpliva tudi vrsta odvisnosti.

Zdravstveni delavci imajo več predsodkov do pacientov, ki so odvisni od heroina oziroma so intravenski uživalci drog, kot do pacientov, ki so odvisni od marihuane. Na negativen odnos medicinskih sester vpliva tudi slab napredek pri zdravljenju odvisnosti od prepovedanih drog, recidiv in percepcija medicinskih sester o neuspehu pacientov, odvisnih od prepovedanih drog, ter povezanost s kriminalnimi dejanji. Ta odnos medicinskih sester zmanjšuje občutek varnosti pacientov, odvisnih od prepovedanih drog, v kliničnih okoljih (Lovi & Barr, 2009; Shaw et al., 2016).

V pregledu literature ugotavljamo tudi nevtralen

oziroma pragmatičen odnos zaposlenih do pacientov, odvisnih od prepovedanih drog, ki je dejansko pozitiven odnos (Pauly et al., 2015). Za zaposlene, ki so sprejeli, da je odvisnost bolezen in da je posameznik, odvisen od prepovedanih drog, pacient, je pragmatičen odnos značilen. Avtorji pragmatičen odnos povezujejo s stalnim delom medicinskih sester s pacienti, odvisnimi od prepovedanih drog (Chu & Galang, 2013). Stalne interakcije s pacienti, odvisnimi od prepovedanih drog, povečujejo zaupanje, znanje in empatijo medicinskih sester. Kot drugo možnost avtorji navajajo akademsko okolje in dobro organizacijsko klimo organizacije, ki pripomore k strokovnejši obravnavi pacientov, odvisnih od prepovedanih drog (Chu & Galan, 2013). V raziskavi Nilsen et al. (2013) ugotavljajo pozitiven odnos diplomiranih medicinskih sester do pacientov, odvisnih od prepovedanih drog. Anketiranci so se zavedali pomembnosti pravilnega terapevtskega odnosa pri delu s pacienti, odvisnimi od prepovedanih drog. Na pozitiven terapevtski odnos med medicinsko sestro in pacientom, odvisnim od prepovedanih drog, po mnenju anketirancev najbolj vplivajo: ustreznost v odnosu, podporna vloga, zadovoljstvo pri delu, samozavest in legitimnost. To potrjuje tudi raziskava, ki so jo izvedli van Boekel et al. (2013), da imajo zdravstveni delavci, ki imajo več znanj in izkušenj ali se pogosteje srečujejo s pacienti, odvisnimi od prepovedanih drog, pozitivnejši odnos v primerjavi z zaposlenimi, ki se z odvisnostjo od prepovedanih drog srečujejo redkeje ali pri svojem delu občutijo pomanjkanje znanja in izkušenj za delo s pacienti, odvisnimi od prepovedanih drog.

Glede na pregled literature ugotavljamo, da je vloga medicinske sestre pri obravnavi pacientov, odvisnih od prepovedanih drog, zahtevna in kompleksna, zlasti na nivoju medosebnega odnosa, ki se razvija od prvega stika pacienta z medicinsko sestro v bolnišnici skozi celotno zdravstveno obravnavo (Adams, 2017). Razvoj in izobraževanje medicinskih sester se mora v prihodnosti osredotočiti na večjo podporo medicinskim sestram tako v smislu izobraževanja kot podpore z ustreznim svetovanjem. Predvsem pa je pomembna podpora medicinskim sestram v obliki prakse, temelječe na dokazih (Ford et al., 2008). Medicinske sestre poročajo o pomanjkanju znanj kot posledici pomanjkanja formalnega izobraževanja, ki bi zagotavljalo kakovostno oskrbo pacientov, odvisnih od prepovedanih drog.

Protokoli, smernice in ustrezna strokovna dokumentacija so lahko v pomoč za nepristransko zdravljenje in orodja, s katerimi se izboljša zdravstvena obravnava pacientov, odvisnih od prepovedanih drog. Na tak zaključek nas usmerja podatek, da interdisciplinarno delo pri zdravstveni obravnavi pacienta, odvisnega od prepovedanih drog, v timih pripomore k večji kakovosti dela in je prepoznan kot ukrep, ki je izboljšal odnos medicinskih sester do pacientov, odvisnih od prepovedanih drog (van Boekel et al., 2013). Na

področju porodništva so med medicinskimi sestrami in babicami izboljšali njihov odnos do nosečnic in otročnic, ki uživajo prepovedane droge, predvsem z različnimi strokovnimi vsebinami (Shaw et al., 2015). Pomanjkanje znanja je glavni vzrok za negativen odnos in slab izid zdravljenja pacientov, odvisnih od prepovedanih drog. V raziskavi, ki sta jo izvedla Neville & Roan (2009), so intervjuvanci izrazili potrebo po dodatnih izobraževanjih in podpori strokovnjakov s področja odvisnosti za celotno oskrbo pacientov, odvisnih od prepovedanih drog. Chang & Yang (2013) ugotavljata, da je kontinuirano izobraževanje medicinskih sester s področja odvisnosti povezano z odnosom in stališči medicinskih sester do pacientov, odvisnih od prepovedanih drog.

Pomanjkanje znanja se pojavlja tudi na področju formalnega izobraževanja v času študija. Raziskava, ki so jo izvedli van Boekel et al. (2013), izpostavlja potrebo po usposabljanju in izobraževanju zdravstvenih delavcev za razširitev znanja, spretnosti in učinkovitosti pri delu s pacienti, odvisnimi od prepovedanih drog. Pri tem bi ključno vlogo morala igrati organizacijska podpora, ki bi s podporo, nadzorom in možnostjo posvetovanja s strokovnjaki prispevala h kakovostnejši zdravstveni oskrbi pacientov, odvisnih od prepovedanih drog.

Kakovost zdravstvene oskrbe pacientov, odvisnih od prepovedanih drog, se znižuje prav zaradi pomanjkanja podpornih struktur in podpore vodstva pri izobraževanju zdravstvenim delavcev. Crapanzano et al. (2014) ugotavljajo pomen izobraževanja pri stigmatizaciji pacientov, odvisnih od prepovedanih drog. V programu za izobraževanje zdravstvenih delavcev so uporabili ciljna predavanja, razprave in neposredno interakcijo zaposlenih v zdravstvu s pacientom, odvisnim od prepovedanih drog. S primerjanjem rezultatov anketirancev pred triurnim izobraževanjem in po njem so ugotovili zmanjšanje stigmatizacije intravenskih uživalcev prepovedanih drog (Shaw et al., 2016).

Omejitev pregleda literature se nanaša na pomanjkanje slovenske literature s tega področja. Pri pregledu slovenskih virov smo vključili le en zadetek, pri čemer je bila raziskava narejena na manjšem vzorcu zaposlenih v zdravstveni negi (Sambolić, 2013). Manjkajo tudi primerjalne raziskave, s katerimi bi lahko dejansko ocenili pomen pozitivnega ali negativnega odnosa medicinskih sester do pacienta, odvisnega od prepovedanih drog. Dokazov višjega hierarhičnega nivoja (metaanalize in randomizirane raziskave) nismo našli, kar pa je glede na naši raziskovalni vprašanji razumljivo, saj smo iskali opisne podatke. Zaključimo lahko, da smo našli predvsem opisne raziskave, ki glede na naši raziskovalni vprašanji predstavljajo zadovoljivo raven dokazov (Melnik & Fineout-Overholt, 2015).

Zaključek

V pregledu literature ugotavljamo, da med medicinskimi sestrami prevladuje negativen odnos do pacientov, odvisnih od prepovedanih drog. Negativni odnos medicinskih sester do pacientov, odvisnih od prepovedanih drog, je v največji meri posledica prepričanja, da odvisnost sama po sebi ni bolezen. Posledice se odražajo na manjvrednostnem odnosu in nekakovostni zdravstveni obravnavi, kar pomeni, da pacienti, odvisni od prepovedanih drog, zaradi stereotipov in stigmatizacije boleznih ne prejmejo zdravstvenih storitev v obsegu, kot bi jih dobili v primerjavi z ostalimi somatskimi boleznimi.

Z rednim formalnim in neformalnim izobraževanjem o odvisnosti od prepovedanih drog bi se lahko spremenil odnos medicinskih sester do pacientov, odvisnih od prepovedanih drog. To bi omogočilo kakovostno, predvsem pa enakopravnejšo zdravstveno oskrbo pacientov, odvisnih od prepovedanih drog, ki bi za posledico imela boljši izid zdravljenja pacientov, odvisnih od prepovedanih drog.

Nasprotje interesov / Conflicts of interest

Avtorji izjavljajo, da ni nasprotja interesov. / The authors declare that no conflicts of interest exist.

Financiranje / Funding

Raziskava ni bila finančno podprta. / The research received no funding.

Etika raziskovanja / Ethical approval

Raziskava ni potrebovala posebnega dovoljenja etične komisije. / The research did not require any special authorization from the ethics commission.

Prispevek avtorjev / Author contributions

Prvi avtor je pod mentorstvom zadnjega avtorja pripravil raziskovalni predlog, načrt raziskave, izvedel raziskavo in oblikoval besedilo članka. Drugi avtor je v vseh fazah raziskovalnega procesa sodeloval kot svetovalec avtorju in pri pisanju članka. / Under the mentorship of the last author the first author prepared a research proposal, a research plan, carried out a survey and wrote the article. The second author participated in all stages of the research process and participated in the writing of the article.

Literatura

Adams, L. Y. (2017). Peplau's contributions to psychiatric and nursing knowledge. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 1(1), 10–18.

Aveyard, H. (2019). *Doing a literature review in health and social care*. New York: Open University Press.

Bregar, B. (2008). Vpliv stereotipov na kvaliteto odnosov pri delu z odvisnimi od prepovedanih drog. In B. Možgan (Ed.), *Obravnava bolnika, odvisnega od prepovedanih drog: zbornik prispevkov, Ljubljana, 18. april 2008* (pp. 150–163). Ljubljana: Zbornica zdravstvene in babiške nege, Zveza strokovnih društev medicinskih sester, babic in zdravstvenih tehnikov Slovenije, Sekcije medicinskih sester in zdravstvenih tehnikov v psihiatriji.

Bregar, B., & Verbič, M. (2009). Zdravstvena nega pacienta, odvisnega od prepovedanih drog. In P. Pregelj & R. Kobentar (Eds.), *Zdravstvena nega in zdravljenje motenj v duševnem zdravju: učbenik* (pp. 155–162). Ljubljana: Rokus Klett.

Bregar, B. (2010). Učinkovita zdravstvena obravnava odvisnega pacienta. In B. Bregar & R. Sotler (Eds.), *Delo z odvisnimi: povezovanje primarnega s sekundarnim zdravstvenim varstvom* (pp. 46–50). Ljubljana: Zbornica zdravstvene in babiške nege, Zveza strokovnih društev medicinskih sester, babic in zdravstvenih tehnikov Slovenije, Sekcije medicinskih sester in zdravstvenih tehnikov v psihiatriji.

Bregar, B. (2012). Odvisnost od trdih drog: Izziv ali problem. In A. Posavec (Ed.), *Droge prepoznavanje in ukrepanje v predbolnišnični nujni medicinski pomoči, Rogla, 20. in 21. april 2012* (pp. 19–26). Ljubljana: Zbornica zdravstvene in babiške nege – Zveza strokovnih društev medicinskih sester, babic in zdravstvenih tehnikov Slovenije Sekcija reševalcev v zdravstvu.

Cheatle, M., Comer, D., Wunsch, M., Skoufalos, A., & Reddy, Y. (2014). Treating pain in addicted patients: Recommendations from an expert panel. *Population Health Management*, 17(2), 79–89.

<https://doi.org/10.1089/pop.2013.0041>

PMid:2413834;1 PMCID:PMC3996998

Chorlton, E., Smith, I., & Jones, S. A. (2015). Understanding how people who use illicit drugs and alcohol experience relationships with psychiatric inpatient staff. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 50(1), 51–58.

<https://doi.org/10.1007/s00127-014-0920-2>

PMid:25008543

Chu, C., & Galang, A. (2013). Hospital nurses' attitudes toward patients with a history of illicit drug use. *The Canadian Nurse*, 109(6), 29–33.

Crapanzano, K., Vath, R. J., & Fisher, D. (2014). Reducing stigma towards substance users through an educational intervention: Harder than it looks. *Academic Psychiatry*, 38(4), 420–425.

<https://doi.org/10.1007/s40596-014-0067-1>

PMid:24619913

El Rasheed, H., El Sheikh, A., El Missiry, M., Marwa, A., Hisham, H., & Nihal, A. (2016). Addiction stigma among mental health professionals and medical students in Egypt. *Addictive Disorders & Their Treatmen*, 15(4), 165–174.

<https://doi.org/10.1097/ADT.0000000000000090>

- European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (2018). *European Drug Report 2018: Trends and developments*. Publications Office of the European Union.
- Feeg, V. D., Prager, L. S., Moylan, L. B., Smith, K. M., & Cullinan, M. (2014). Predictors of mental illness stigma and attitudes among college students: Using vignettes from a campus common reading program. *Issues in Mental Health Nursing*, 35(9), 694–703.
<https://doi.org/10.3109/01612840.2014.892551>
PMid:25162192
- Ford, R. (2011). Interpersonal challenges as a constraint on care: The experience of nurses' care of patients who use illicit drugs. *Contemporary Nurse*, 37(2), 241–252.
<https://doi.org/10.5172/conu.2011.37.2.241>
PMid:21692595
- Ford, R., Bammer G., & Becker N. (2008). The determinants of nurses' therapeutic attitude to patients who use illicit drugs and implications for workforce development. *Journal of Clinical Nursing*, 17(18), 2452–2462.
<https://doi.org/10.1111/j.1365-2702.2007.02266.x>
PMid:18547349
- Goffman, E. (1963). *Stigma: Notes on the management of spoiled identity*. Englewood Cliffs: Prentice Hall, 20–38.
- Howard, V., & Holmshaw, J., 2010. Inpatient staff perceptions in providing care to individuals with co-occurring mental health problems and illicit substance use. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*, 17(10), 862–872.
<https://doi.org/10.1111/j.1365-2850.2010.01620.x>
PMid:21078001
- Herman, M. A., & Roberto, M., 2010. The addicted brain: Understanding the neurophysiological mechanisms of addictive disorders. *Frontiers in Integrative Neuroscience*, (9)8.
<https://doi.org/10.3389/fnint.2015.00018>
PMid:25852502; PMCid:PMC4365688
- Lohman, D., Schleifer, R., & Amon, J. J., 2010. Access to pain treatment as a human right. *BMC medicine*, 8(8), 1–9.
<https://doi.org/10.1186/1741-7015-8-8>
PMid:20089155; PMCid:PMC2823656
- Lovi, R., & Barr, J. (2009). Stigma reported by nurses related to those experiencing drug and alcohol dependency: A phenomenological Giorgi study. *Contemporary Nurse*, 33(2), 166–178.
<https://doi.org/10.5172/conu.2009.33.2.166>
PMid:19929161
- Melnyk, B. Z., & Fineout-Overholt, E. (2015). *Evidence-based practice in nursing & healthcare: A guide to best practice*. Philadelphia: Wolters Kluwer Health.
- Moher, D., Liberati, A., Tetzlaff, J., Altman, D. G., & PRISMA Group. (2009). Preferred reporting items for systematic reviews and meta-analyses: The PRISMA statement. *PLOS Medicine*, 6(7), Article e1000097.
<https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1000097>
PMid:19621072; PMCid:PMC2707599
- Monks, R., Topping, A., & Newell, R. (2013). The dissonant care management of illicit drug users in medical wards, the views of nurses and patients: A grounded theory study. *Journal of Advanced Nursing*, 69(4), 935–946.
<https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2012.06088.x>
PMid:22776007
- Morgan, B. D. (2014). Nursing attitudes toward patients with substance use disorders in pain: Pain management nursing. *Official Journal of the American Society of Pain Management Nurses*, 15(1), 165–175.
<https://doi.org/10.1016/j.pmn.2012.08.004>
PMid:24602434
- Morley, G., Briggs, E., & Chumbley, G. (2015). Nurses' Experiences of patients with substance-use disorder in pain: A phenomenological study. *Pain Management Nursing*, 16(5), 701–711.
<https://doi.org/10.1016/j.pmn.2015.03.005>
PMid:25979457
- Natan, M. B., Beyil, V., & Neta, O. (2009). Nurses' perception of the quality of care they provide to hospitalized drug addicts: Testing the theory of reasoned action. *International Journal of Nursing Practice*, 15(6), 566–573.
<https://doi.org/10.1111/j.1440-172X.2009.01799.x>
PMid:19958412
- Neville, K., & Roan, N., 2014. Challenges in nursing practice: nurses' perceptions in caring for hospitalized medical-surgical patients with substance abuse/dependence. *The Journal of Nursing Administration*, 44(6), 339–346.
<https://doi.org/10.1097/NNA.0000000000000079>
PMid:24835142
- Nilsen, S. L., Stone, W. L., & Bursleson, S. L. (2013). Identifying medical-surgical nursing staff perceptions of the drug-abusing patient. *Journal of Addictions Nursing*, 24(3), 168–172.
<https://doi.org/10.1097/JAN.0b013e3182a4cb9c>
PMid:24621546
- Polit, D. F., & Beck, C. T. (2012). *Nursing research: Generating and assessing evidence for nursing practice* (9th Ed.). Lippincott, Williams & Wilkins, Philadelphia.
- Pauly, B. B., McCall, J., Browne, A. J., Parker, J., & Mollison, A. (2015). Toward cultural safety: Nurse and patient perceptions of illicit substance use in a hospitalized setting. *ANS Advances in Nursing Science*, 38(2), 121–135.
<https://doi.org/10.1097/ANS.0000000000000070>
PMid:25932819

- Rao, H., Mahadevappa, H., Pillay, P., Sessay, M., Abraham, A., & Luty, J. (2009). A study of stigmatized attitudes towards people with mental health problems among health professionals. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*, 16(3), 279–284. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2850.2008.01369.x>
PMid:19291157
- Ronzani, T. M., Higgins-Biddle, J., & Furtado, E. F. (2009). Stigmatization of alcohol and other drug users by primary care providers in Southeast Brazil. *Social Science & Medicine*, 69(7), 1080–1084. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2009.07.026>
PMid:19692163
- Russell, R., Ojeda, M. M., & Ames, B. (2017). Increasing RN perceived competency with substance use disorder patients. *The Journal of Continuing Education in Nursing*, 48(4), 175–183. <https://doi.org/10.3928/00220124-20170321-08>
PMid:28362465
- Sambolić, D. (2013). *Odnos zaposlenih v zdravstveni negi do uporabnikov prepovedanih drog (diplomsko delo)*. Visoka šola za zdravstveno nego Jesenice, Jesenice.
- Shaw, M. R., Smith, C. L., Heberman, M., Howell, D., Flemig, S., & Roll, J. M. (2016). Nurses' perceptions of caring for childbearing women who misuse opioids. *The American Journal of Maternal/Child Nursing*, 41(1), 37–42. <https://doi.org/10.1097/NMC.0000000000000208>
PMid:26658534
- Sleeper, J. A., & Bochain, S. S. (2013). Stigmatization by nurses as perceived by substance abuse patients: A phenomenological study. *Journal of Nursing Education and Practice*, 3(7), 92–98. <https://doi.org/10.5430/jnep.v3n7p92>
- Saldana, J. (2015). *An introduction of codes and coding: The coding manual for qualitative researchers* (pp. 1–43). SAGA.
- Van Boekel, L. C., Brouwers, E. P. M., Van Weeghel, J., & Garretsen, H. F. L. (2013). Stigma among health professionals towards patients with substance use disorders and its consequences for healthcare delivery: Systematic review. *Drug and Alcohol Dependence*, 131(1/2), 23–35. <https://doi.org/10.1016/j.drugalcdep.2013.02.018>
PMid:23490450
- Volkow, N. D., Koob, G. F., & McLellan, A. T. (2016). Neurobiologic advances from the brain disease model of addiction. *The New England Journal of Medicine*, 374(4), 363–371. <https://doi.org/10.1056/NEJMr1511480>
PMid:26816013; PMCID:PMC6135257

Citirajte kot / Cite as:

Perviz, A., Bole, U., & Bregar, B. (2021). Odnos medicinskih sester do pacienta, odvisnega od prepovedanih drog: integrativni pregled literature. *Obzornik zdravstvene nege*, 55(2), 113–124. <https://doi.org/10.14528/snr.2021.55.2.2961>